

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 186 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Pripažįstama, kad vaikai dėl savo raidos, patirto smurto ir kitų traumuojančių išgyvenimų (dažnai susijusių su jiems artimiausiais asmenimis) yra ypatingi baudžiamojo proceso dalyviai ir jų apsaugai turi būti skiriamas prioritetas, baudžiamajame procese turi būti siekiama sušvelninti nukentėjusio nepilnamečio ar mažamečio, ypač nukentėjusio nuo seksualinio pobūdžio prievartos ar išnaudojimo, patiriamą stresą, apklausiant jį tik vieną kartą ir laikantis visų seksualinių nusikaltimų aukų apklausoms taikomų rekomendacijų.

Deja, vaiko nuomonės ikiteisminiame tyrime išklausymas tik vieną kartą vis dar yra aktuali problema. Galiojantis teisinis reguliavimas numato, kad nepilnametis liudytojas ar nepilnametis nukentėjusysis ikiteisminio tyrimo metu apklausiami *paprastai ne daugiau kaip vieną kartą*, tačiau toks reglamentavimas lemia, kad nesant imperatyvios nuostatos dėl draudimo dubliuoti apklausą, neretai organizuojamos pakartotinės apklausos užduodant vaikui tuos pačius klausimus. Net ir tais atvejais, kuomet vaikas įvardina, kas, koku būdu ir kaip prieš jį smurtavo, vaiką linkstama perklausti. Atsižvelgiant į tai, kad pakartotinė apklausa: (a) papildomai traumuoja vaiką, (b) didina parodymų iškraipymo riziką (dėl aplinkinių spaudimo, dėl vaiko savęs kaltinimo, dėl gijimo po traumos procese blėstančių prisiminimų ir pan.), buvo parengtas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 186 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – įstatymo projektas) numatantis, kad pakartotinė apklausa leidžiama tik išimtiniais atvejais, kai būtina užduoti naujus klausimus dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių, taip pat, atsižvelgiant į tai, kad apklausa objektyviai tam tikrais atvejais negali būti tęsiama (pvz. smurtą patyręs vaikas ima verksti apklausos metu, ar dėl patirtų traumų negali ilgai bendrauti ir atsakinėti į klausimus) yra įteisinamos pertraukos (kai būtina), numatant, kad apklausa po pertraukos tęsiama nuo paskutinio užduoto klausimo ir klausimai apie vaiko jau paaiškintas aplinkybes nebūtų kartojami.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorė ir rengėja – Lietuvos Respublikos Seimo narė Dovilė Šakalienė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 186 straipsnio 2 dalis numato, kad *nepilnametis liudytojas ar nepilnametis nukentėjusysis ikiteisminio tyrimo metu apklausiami paprastai ne daugiau kaip vieną kartą*. Nepaaiškinant kiek ir kokiais atvejais leidžiamos pakartotinės apklausos. Be to, to paties straipsnio 4 dalyje numatoma, kad „*jei neįmanoma įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams sudaryti sąlygų stebėti ir girdėti apklausą iš kitos patalpos, apklausa atliekama įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams nedalyvaujant. Tokios apklausos metu padarytas garso ir vaizdo įrašas tuoj po apklausos parodomas įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams, kurie per ikiteisminio tyrimo teisėją turi teisę užduoti apklausiamam asmeniui klausimų*“, t.y. įstatymas nenustato kada turi būti rengiama pakartotinė apklausa po vaizdo įrašo peržiūros įtariamojo ir kitų proceso dalyvių klausimams užduoti.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma numatyti, kad nepilnamečio liudytojo ar nepilnamečio nukentėjusiojo apklausa ikiteisminiame tyrime leidžiama tik vieną kartą, nebent pakartotinė apklausa būtina dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių.

Siūloma numatyti, kad apklausos metu leidžiama skelbti pertrauką: a) remiantis psichologo rekomendacija dėl vaiko emocinės, psichologinės ar fizinės būklės ar b) kai įtariamajam ar kitam proceso dalyviui nesant galimybės stebėti apklausos iš kitos patalpos tiesiogiai, reikia susipažinti su apklausos vaizdo ar garso įrašu, kad tos pačios apklausos metu jie galėtų užduoti klausimus, t.y. vaizdo ar garso įrašo peržiūra neturi būti pagrindu pakartotinei apklausai, o visi klausimai turi būti užduodami vieno susitikimo su vaiku metu. Po pertraukos vaikas neturi būti apklausiamas dėl tų pačių aplinkybių, dėl kurių jis jau yra pateikęs atsakymus.

Įtvirtinus įstatymo projektu siūlomus pakeitimus nepilnamečių ir mažamečių nebus galima ikiteisminiame procese apklausti pakartotinai dėl tų aplinkybių, kurias jie jau yra paaiškinę. Tokiu būdu tikimasi sušvelninti nukentėjusio vaiko, o ypač nukentėjusio nuo seksualinio pobūdžio prievartos ar išnaudojimo, patiriamą įtampą, nemalonius išgyvenimus, išvengti vaiko pakartotinio traumavimo baudžiamajame procese, bei sumažinti rizikas, kad vaikas dėl spaudimo, realaus ar subjektyviai suvokiamo suaugusiųjų nepasitikėjimo pakeis parodymus prievartautojo naudai ar kitaip bus padidinta prievartautojo atsakomybės išvengimo rizika.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamų pasekmių priimtu įstatymu nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Priimtas įstatymas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai
Priimtas įstatymas įtakos verslo sąlygoms ir verslo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Nenumatoma.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka
Įstatymo projektas parengtas laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Nenumatoma.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo įgyvendinimui valstybės biudžeto lėšų neprireiks.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai yra: „apklausa“, „nepilnametis liudytojas“, „nepilnametis nukentėjusysis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia:
Seimo nariai